

© Alexander Meeus

De 15 favoriete taalcolumns van Ludo Permentier

Na vijftien jaar van een wekelijks, later tweewekelijks, taalstukje voor De Standaard, neemt taalcolumnist Ludo Permentier afscheid van de krant. Hij plukte voor u een boeket van vijftien parels uit de meer dan vijfhonderd columns die van zijn hand verschenen.

Zie

<https://www.standaard.be/opinies/de-15-favoriete-taalcolumns-van-ludo-permentier/41194098.html>

Het beste van Ludo Permentier

© Vier

De wetten van P.

'Aanzweten: groenten zachtjes verwarmen in een vet zonder dat ze kleur aannemen' (Culinair woordenboek)

17 december 2012 om 00:01

Omdat ik ook iets wil achterlaten waar volgende generaties over kunnen piekeren, heb ik twee taalwetten bedacht. In alle bescheidenheid noem ik ze de wetten van P.

Van de eerste wet van P zult u niet opkijken: de omvang van de woordenschat voor een bepaald onderwerp is recht evenredig met het geld dat ermee te verdienen is.

U denkt nu vanzelf aan de digitale terminologie waar u doorheen moet ploeteren zodra u de verpakking van een computer, een smartphone of een tablet hebt opengemaakt. Maar het verschijnsel is zo oud als de straat.

Neem de scheepvaart in de zeventiende eeuw. Daar hebben de Nederlanden niet alleen een stevige reputatie als slavenhandelaars aan overgehouden, met de bijbehorende familiefortuinen, maar ook een half woordenboek. Sla de dikke Van Dale maar eens open. Het begint bij de achterapostel ('elk van de inhouten aan de achterstevēn') en gaat over de grietjesbras ('bras van de grietjesra') tot we gekomen zijn bij het zwaardval ('val waarmee het zij- of midzwaard wordt opgehaald'). U kent die woorden niet omdat u geen cent verdient aan die hele koopvaardij. Een bewijs voor de eerste wet van P.

Tweede wet van P gaat een stap verder: een groep die geld wil verdienen, zal proberen zijn woordenschat te vergroten.

Dwing uzelf maar eens één keer te blijven kijken als er een kookprogramma op tv begint. U staat versteld van wat die mensen allemaal uitkramen. En dat duizenden mensen dat ook nog eens in een boek willen hebben alsof het gaat om het Woord van de Allerhoogste, zorgvuldig genoteerd door zijn persoonlijke evangelisten.

Vroeger moesten koks een eend fatsoenlijk kunnen braden en spruitjes stoven zonder dat de klanten meteen rechtsomkeert maakten aan de deur. Nu moeten ze het vooral kunnen uitleggen.

Hun primaire woordenschat betrekken ze uit Frankrijk, waar ze de stiel hebben geleerd. Er wordt geëminceerd, gemyoteerd, gepliceerd en getrempeerd dat het vet van de muren druipt. De kijker snapt dat niet en denkt dus dat alleen in sterrenrestaurants lekker gegeten wordt: kassa! Maar diezelfde kijker moet ook de boeken kopen, want dat is kassakassa! Dus worden de koks creatief met taal. Dat juich ik in principe toe. Alleen vertoont menige chef op dat punt tekens van slecht ontwikkelde smaakpapillen.

Ze gebruiken de techniek die ze kennen bij de bereiding van mousses en soufflés: opkloppen. Van weinig maak je dan veel. Een stukje vlees moet je niet simpelweg bakken. Je kunt het eerst aanbakken of aanbruinen, dan moet je het opbakken en ten slotte afbakken of nabakken. Je kunt je ingrediënten ook aanbraden, aanstoven, afkoken, opkoken. Als ze flets zijn, kun je ze aankruiden en als dat niet helpt, afkruiden. En helemaal onsmakelijk wordt het wanneer zo'n tv-kok het gerecht eerst laat aanzweten en daarna probeert het aan te kleuren voor hij het gaat afproeven.

Als het intussen niet aangebrand is.

'Ik kan heel ongelukkig zijn als ik een fout maak in een tekst.' Jimmy Kets © Jimmy Kets

INTERVIEWLUDO PERMENTIER

interview

Premium 'Ik denk soms: ze doen maar zonder mij, met dat taaltje van vandaag'

30 januari 2021

'Ik denk soms: ze doen maar zonder mij, met dat taaltje van vandaag'

De afspraak was: voor de duur van twee jaar. Het werden er vijftien. Na maar liefst 500 'stukkies' neemt Ludo Permentier, de woordenaar achter 'Woorden weten alles', afscheid van zijn taalcolumn in *De Standaard*. - 'Journalisten eindigen deze inleiding altijd met een citaat. Vreselijk!'

30 januari 2021 om 04:25

Het beste van Ludo Permentier op standaard.be/ludopermentier

In het centrum van het land, in het midden van de krant, maar niet in het volle licht. Daar en precies zo schreef Ludo Permentier de voorbije vijftien jaar zijn column 'Woorden weten alles': vanuit zijn afgelegen hoeve in Hoegaarden en bestemd voor die brede, maar toch weinig schreeuwerige kolom in de cultuurkatern van *De*

Standaard . Wekelijks en later tweewekelijks legde hij er zijn zinnen met de grootste zorg neer.

Het heeft iets weg van een varken dat wroet naar truffels: in de vormeloze brij parels weten te vinden. Toch?

‘Vaak verwonder ik me erover dat ik iets vind, ja. Ik sla de krant open, begin te lezen en mijn oog blijft aan een zin vasthaken. Soms weet ik niet waarom. Soms is het meteen duidelijk. Zoals toen ik het woord “omvolken” las en op slag opstandig werd. Hoe is het in godsnaam mogelijk dat mensen dat vandaag nog durven te gebruiken? Als je zo’n explosief woord laat vallen, ontploft het!’

Waartegen komt u dan precies in opstand?

‘Dan denk ik: men is weer bezig. Men is weer een ideologie aan het ontwikkelen voor gelijkgestemden en men geeft die vorm met een eigen taaltje.’

Daar is op zich toch niets mis mee?

‘Taal verandert de realiteit minder dan je zou denken.’ Jimmy Kets © Jimmy Kets

‘Neen, tenzij taal dus een kwalijk doel gaat dienen. Er zijn interessante studies naar de invloed van het nazisme op de Duitse taal. Die is goed gedocumenteerd, omdat de nazi’s een gigantische drukpers hadden om hun ideeën te verspreiden. Ze zijn

erin geslaagd om woorden als “volk” en “socialisme” zo te manipuleren dat ze pasten in hun ideologie van haat. Taalmanipulatie gebeurt vandaag ook, denk maar aan de trumpisten: Trumps ogenschijnlijk vriendelijke boodschap aan de Proud Boys, “*stand back and stand by*”, leidde bijna tot een moordpartij.’

Is daar een remedie tegen?

‘Mensen laten nadenken over taal. Het onderwijs, maar ook de pers spelen daarin een belangrijke rol: ze moeten aanmoedigen om stil te staan bij wat er op welke manier gezegd wordt. Een van de verstandigste raadgevingen aan journalisten die ik heb gehoord, komt van oud-collega Guy Tegenbos. “Een journalist moet zeggen wat er *éigelijk* gebeurt.” Niet focussen op de perceptie, maar op de essentie die men probeert te camoufleren. Van extreemlinks tot extreemrechts en iedereen ertussenin: taal moet ontmaskerd worden.’

Wat als mensen van onderuit het discours willen veranderen? Denk aan de discussie over ‘wit’ en ‘blank’.

‘Deze mensen delen een illusie: als we het maar anders noemen of voorstellen, dan verandert de realiteit.’

Is dat dan niet zo? Het ‘wif’ van vroeger is vandaag toch maar mooi een vrouw met stemrecht.

‘Taal verandert de realiteit minder dan je zou denken. Ik schreef ooit een stukje over mijn vader. Hij werd ziek, kreeg MS. Daarop werd hij lid van de Katholieke Vereniging voor Gebrekkigen en Verminkten. Ik zie je grote ogen opzetten ...’

Ja. Waarom zou je vrijwillig kiezen om ‘verminkt’ genoemd te worden?

‘Mijn vader heeft zich nooit geërgerd aan die benaming. Toch is die ingeruild voor “gehandicapten”. Daarna “mindervaliden” – dat betekent trouwens “minderwaardigen”, niet bepaald beter. Daarna “andersvaliden” en nu dus “mensen met een beperking”. Mijn vader is er al die tijd nooit beter of anders door geholpen geworden. Hij had geen last van de náám, maar van het feit dat hij in een rolstoel zat.’

Voor buitenstaanders wordt het daardoor al eens een talig mijnenveld.

‘Dat is zo. Bejaarden willen niet “bejaard” genoemd worden, laat staan “oudjes” – tenzij ze zichzelf “oudjes” noemen. De conclusie is telkens dezelfde: we verliezen ons in perceptie en vergeten te kijken naar hoe het eigenlijk is.’

Maar had een woord als ‘neger’ dan moeten blijven?

‘Als een betrokkene aangeeft dat hij of zij een benaming pijnlijk vindt, kun je dat woord beter niet gebruiken. Maar ik vind het lastig als dat wordt opgelegd voor een hele groep.’

Het zegt toch iets over de mate waarin je respect uit tegenover een groep? En zelfs een persoon?

‘Dat je je respect wil uiten, heeft er doorgaans mee te maken dat er al een sociale correctie gaande is. Ik geef een duidelijker voorbeeld: de aanspreking van geestelijken. Vroeger was dat “zeer eerwaarde heer”. Nu zeg je “Jos”. Als de gezagsverhoudingen waren gebleven zoals ze waren, zou je de pastoor nooit “Jos” noemen.’

Van fysieke kenmerken tot ideologie: u lijkt het niet aan te moedigen dat groepen met een eigen taal aan de slag gaan.

‘Ah, het tegendeel is waar. Het is des mensen om taal naar onze hand te zetten. We hebben het nodig om ons met groepen te identificeren en via de taal onderscheiden we ons van de rest. Wij doen dat hier thuis ook, met onze kinderen. We leven erg talig.’

Wat betekent dat, een talig leven?

‘Het betekent dat het er toe doet hoe je iets zegt. Niet dat het allemaal volgens de regeltjes moet, wel dat we er ontzettend van genieten hoe we praten met elkaar. *Koenka*, bijvoorbeeld.’

***Koenka* ?**

‘(*Haalt doos Nesquik-poeder uit de kast*) Dit is *koenka*. Een van onze kinderen heeft het ooit zo benoemd en wij zijn het woord blijven gebruiken. Dat heet thuistaal: een soort geheimtaal, een surplus dat je zelf ontwerpt en laat groeien in je omgangstaal. Het illustreert hoe taal zowel mensen kan verbinden als grenzen kan opwerpen. Want het houdt ons samen als familie, maar de buren horen er al niet meer bij.’

Hoe bent u zelf zo talig geworden?

‘Dat was een noodzaak voor sociale mobiliteit. Ik kom niet bepaald uit een bevoordeeld gezin. Zeven kinderen, een zieke vader ... We leefden op de rand van de armoede. Ik heb middelbare school gevolgd, maar wist heel goed dat, als ik er niets van bakte, ik op mijn veertiende moest gaan werken. Niet dat dat een nachtmerrie was, maar ik was er wel van doordrongen dat ik mijn best moest doen. En zo moest ik Nederlands leren, want thuis spraken we Bornems. De standaardtaal was een poort naar een nieuwe cultuur. Die ging maar moeizaam open. Ik heb veel gezwegen omdat ik niet durfde te praten.’

Hoe heeft u het Nederlands dan geleerd?

‘Veel lezen. Omgang met de juiste mensen. Moeite doen. Werken tot het goed is, een beetje zoals met mijn *stukkies* in de krant.’

Had u ooit het gevoel daarmee de taal van uw familie te verloochenen?

‘Ja. Omdat die nieuwe taal afstand creëerde. Tot op vandaag. Het kost mij moeite om met mijn broers en zus Bornems te spreken.’

Uw moedertaal is verstard.

‘Er zit roest op, ja. Een remming zoals er vroeger een op mijn Algemeen Nederlands zat.’

Verstard taal ook naarmate iemand ouder wordt?

‘Helaas. Ik merk dat de laatste jaren bij mezelf op. Ik probeer het vriendelijk te zeggen, maar ik denk af en toe: ze doen maar zonder mij, met dat taaltje van vandaag. Ik begrijp niet meer alles wat ik lees of zelfs hoor. Dat hoeft ook niet.’

De taal van vlogger Acid, bijvoorbeeld?

‘A, C, I, D? Ik weet dat die bestaat, maar dat is alles.’

Hij mengt tussentaal met een Nederlands accent, heel bijzonder. Ziet u dat als een verrijking of als een aanslag op het Algemeen Nederlands?

‘Als een verrijking, want jongerentaal komt “erbovenop”. Het is ook heel natuurlijk: een taal krijgt gezag doordat mensen anderen talig imiteren. En zo evolueert taal. Dat hou je niet tegen, hoe hard je je daar ook aan stoort.’

De voorbije vijftien jaar hebben veel lezers u gemaild. Zat er veel ergernis in die berichten?

‘Ja, veel mensen mopperen over taal. Dan antwoord ik: “Als je nu eens zou ophouden met je zorgen te maken over de taal van anderen, dan zou je zelf een plezieriger leven leiden”. Vooral oudere mensen kunnen verbitterd zijn. Dan denk ik: “Hier gaat het mis”. Ze raken op het einde van hun leven alles kwijt: hun collega’s, huis, zelfbeschikkingsrecht, inkomen, familie en uiteindelijk ook de woorden, want ze hebben almaar minder interactie en hun taal verschrompelt. Dat is tragisch. Hun verbittering gaat *eigenlijk* over hun isolement.’

Is dat uw persoonlijke schrikbeeld?

‘Ja.’

Wie houdt uw taal levendig?

‘Mijn gezin. De krant. En ikzelf, door verwonderd te blijven.’

Bent u talig ijdell?

‘Ja. Ik kan heel ongelukkig zijn als ik een fout maak in een tekst.’

Zou het heel gemeen zijn indien we een taalfout in dit interview stopten?

‘Goh ... Neen. Een taalfout vind ik niet zo’n ramp, iedereen maakt er wel eens eentje. Maar dat ze gepubliceerd zou raken, betekent dat niemand op de redactie het de moeite waard vond om de tekst aandachtig na te lezen. En dat zou me spijten.’
Het gebrek aan zorgzaamheid.

‘Ja.’

Over uw liefde voor de taal: hoe zorgt u ervoor dat anderen haar even graag zien?

‘Door er sappig over te vertellen en er met hoorbaar en zichtbaar plezier mee om te gaan.’

Waren uw taalcolumns een jarenlange liefdesverklaring?

‘Ja. Maar om eerlijk te zijn: ik schreef ze eigenlijk voor mijn vrouw. Als zij zei: “Goed stukkie”, dan was ik elke keer opnieuw gelukkig.’

Wie is Ludo Permentier?

- Geboren in 1950 en opgegroeid in Bornem
- Na zijn studie Germaanse talen aan de KU Leuven geeft hij 15 jaar Nederlands en Engels in het middelbaar
- Start in 1988 op de cultuurredactie van *Het Nieuwsblad*, verhuist naar *De Standaard* en schrijft daar als taaladviseur mee het Stijlboek
- Schrijft sinds 2006 zijn taalcolumn *Woorden weten alles*
- Jureerde jaarlijks mee het Groot Dictee der Nederlandse Taal, werkte voor Van Dale, de Ugent en de Taalunie
- Is getrouwd en woont in Hoegaarden. Hij heeft vier kinderen, twee pony’s en een kat die zich tijger waant
- U kunt Ludo Permentier blijven volgen via ivdnt.org/woorden-weten-alles

Als spelling spannend wordt

We schrijven 1994. Op dat moment ‘leven’ in Vlaanderen en Nederland al ruim vijftig jaar twee spellingen min of meer broederlijk naast elkaar. In Vlaanderen is er de progressieve spelling waarbij vreemde of bastaardwoorden op z’n Nederlands geschreven worden. Hoor je een ‘k’, dan schrijf je er ook een: ‘cultuur’, ‘konsekwent’. Daarnaast is er de voorkeurspelling van de noorderburen waarbij een bastaardwoord vooral zijn herkomst moet respecteren. Als het Franse *culture* met een c is, dan moet dat in het Nederlands ‘cultuur’ zijn.

In theorie mocht je destijds kiezen tussen de twee spellingen, maar in de praktijk kozen Vlaamse media en uitgeverijen *konsekwent* voor de progressieve spelling. Nederland koos consequent voor de voorkeurspelling. In de praktijk viel dat soms moeilijk te organiz/seren.

‘Ik wist dat ze bij de Taalunie werkten aan een voorstel voor een eengemaakte spelling’, vertelt Ludo Permentier, die in de jaren 90 als *De Standaard* -journalist

over taalbeleid schreef. ‘Op een dag – op maandag 17 januari 1994 om precies te zijn – werd ik door de portier van het redactiegebouw geroepen: iemand had voor mij een dik pakket achtergelaten. Een bruine enveloppe met een stevig koord rond. Geen afzender. Het bleek de geheim gehouden spellingherziening die bij de bevoegde ministers op tafel lag.’

Permentier schreef een week lang in de krant over de nieuwe voorgestelde spelling. ‘De progressieve spelling werd doorgeduwd en heel wat goed ingeburgerde regels gingen op de schop: de c, de qu, de the en de y zouden grotendeels verdwijnen. Het verzet groeide met de dag dat ik erover berichtte. **De ministers die het voorstel moesten goedkeuren, hebben het project uiteindelijk afgeblazen. Te veel herrie.**’

Een nieuwe herziening ziet Permentier niet snel gebeuren. ‘Te veel weerstand. En waarom reglementeren als je kunt adviseren? Vandaag gebeurt dat subtiel via de website taaladvies.net. Het enige wat mogelijk nog kan veranderen, is de werkwoordspelling. Mensen steken veel energie in het aanleren van de dt-regels en blijven er desondanks fouten tegen maken. Maar ook zo’n herziening zou veel trammelant geven.’ (vsa)